

Валентина Павлівна КОРЖ,
доктор юридичних наук, професор
(Харківський національний університет внутрішніх
справ, Харків)

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

У статті розглянуто традиційні підходи до визначення методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, викладених у криміналістиці. Сформульовано поняття методики розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів, та прекурсорів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями та розроблено її структурні елементи. Констатовано, що теоретичною основою методики розслідування зазначених злочинів є криміналістична характеристика злочинів, основний елемент якої – організована група, злочинна організація.

Обґрунтовано криміналістичне значення інформації про ознаки організованої злочинної діяльності у сфері наркобізнесу, що містяться (відбиті) у специфічних матеріальних, інтелектуальних, цифрових слідах злочинної діяльності організованих груп, злочинних організацій, кримінально – корупційної технології організованої злочинної діяльності, способах злочинів, обстановці. Сформульовано поняття криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів, та прекурсорів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями. Доведено, що криміналістична характеристика зазначених злочинів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями є теоретичною категорією криміналістики, основне призначення якої – реалізація її даних в методиці їх розслідування.

Розроблено структурні елементи криміналістичної характеристики зазначених злочинів і доведено, що вони розкривають її зміст та слугують орієнтиром слідчому для виявлення, розкриття та розслідування злочинів,

пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями, висування слідчих версій, вибору тактичних прийомів при проведенні окремих слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій в умовах конкретної ситуації.

Ключові слова: методика розслідування, організована злочинна діяльність, криміналістична характеристика, злочини, незаконний обіг наркотиків, організована група, злочинна організація, корупційні зв'язки, структурні елементи.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації, розвиток наукового технічного прогресу сприяють кількісним і якісним змінам у кримінальній діяльності. Значна більшість злочинів у сфері економіки, наркобізнесу, торгівлі людьми, торгівлі зброєю вчинюється організованими групами з корупційними зв'язками, злочинними організаціями. Як правильно зазначають кримінологи найприбутковішою сферою злочинного бізнесу є наркобізнес. У сфері незаконного обігу наркотиків організатори злочинного бізнесу системно у своїй кримінальній діяльності використовують кримінальні корупційні технології, сучасні засоби зв'язку, транспорту, Інтернет, нейромережі.

Аналіз кримінологічних досліджень свідчить про те, що протидія наркозлочинності в Україні на сучасному етапі характеризується негативними тенденціями¹. Кількість злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків не відповідає реальному стану розповсюдження цього суспільно небезпечного явища. Значну більшість зазначених злочинів скоюють організовані групи, злочинні організації. Складовою наркозлочинності, як правильно зазначає С. П. Рашевський, – є наркобізнес та особи, які вчиняють наркозлочини та інші протиправні діяння, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів².

Науковий аналіз юридичної літератури, правової статистики, практики розслідування свідчить про низький рівень діяльності оперативних та слідчих підрозділів у протидії організованій злочинності у сфері незаконного обігу³, неякісне розслідування зазначених злочинів, вчинених організованою групою, злочинною організацією. У зв'язку з цим вважаємо, що дієвим засобом підвищення ефективності розкриття та розслідування зазначених злочинів, вчинених організованою групою, злочинною організацією є розробка теоретичних положень методики розслідування цих злочинів, та її структурного елементу – криміналістичної характеристики.

¹ Пшеничний І. В. Організована транснаціональна злочинність і роль правоохоронних органів у протидії : автореф. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2018. 20 с.; Рашук Є. В. Кримінологічна характеристика та запобігання транснаціональній наркозлочинності : автореф. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 20 с.; Кузик В. В. Кримінологічні засади діяльності підрозділів протидії наркозлочинності : дис. канд. юрид. наук. Дніпро, 2021. 20 с.

² Рашевський С. П. Регіональна модель запобігання наркозлочинності (за матеріалами Дніпропетровської області) : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08. Дніпро, 2017. 20 с.

³ Там само. С. 7.

Удосконалення традиційних та розробка нових методів розслідування злочинів є неодмінною умовою покращення діяльності слідчих органів. Це особливо актуально у період зростання організованої злочинності у сфері незаконного обігу наркотиків. У сучасній криміногенній обстановці особливу важливість набувають питання наукової розробки та впровадження у слідчу практику ефективних криміналістичних методів, прийомів та засобів, необхідних для вирішення завдань виявлення, розкриття, розслідування та запобігання злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями.

Необхідно зазначити, що дослідженню методики розслідування окремих видів злочинів присвячена низка робіт вчених криміналістів. Насамперед, В. П. Бахіна, А. М. Васильєва, В. К. Гавло, І. Ф. Герасимова, О. Н. Колесніченка, О. В. Одерія, Г. А. Матусовського, М. В. Салтєвського, М. А. Селіванова, В. В. Тищенко, В. М. Шевчука та інших. Водночас слід зазначити, що у дослідників немає єдності поглядів на проблему загальної теорії методики розслідування, поняття та змісту цієї методики. Так, одні автори розглядають методику як систему найбільш доцільних методів організації розслідування на початковому та наступних етапах розслідування, використання особливостей застосування тактичних прийомів та науково-технічних засобів у специфічних умовах розслідування окремих видів злочинів, інші – як систему наукових положень та розроблених на їх основі рекомендацій щодо організації та здійснення розслідування злочинів та їх запобігання. Автори підручника «Криміналістика» за редакцією професора В. Ю. Шепитько методику розслідування розглядають у двох аспектах: як процес розслідування злочинів та специфічну діяльність уповноважених законом органів і осіб, що здійснюється на підставі застосування засобів криміналістичної техніки та прийомів¹.

Аналізуючи вищезгадані та інші наукові погляди, ми виходимо з традиційних підходів до методики розслідування окремих видів злочинів, викладених у криміналістиці. По-перше, криміналістична методика – це сукупність методів, що застосовуються у розкритті, розслідуванні окремих видів злочинів та їх запобіганні. По-друге, як частина науки криміналістики, заключний її розділ, методика – це система наукових положень та рекомендацій, що розробляються на їх основі, щодо організації та здійснення розкриття, розслідування та запобіганні злочинів. По-третє, методика розслідування характеризується тим, що її загальнонаукові, базові положення розробляються на основі узагальнення слідчої практики та мають бути зорієнтовані на практику. Її наукові рекомендації щодо методів розслідування злочинів, проведення окремих слідчих дій, криміналістичних операцій мають прикладне значення. У цих рекомендаціях

¹ Криміналістика : підручник / Кол. авт. ; за ред. В. Ю. Шепитка. Харків, 2001. С. 367.

систематизуються досягнення у галузі криміналістики, кримінального права, процесу, психології, наукової організації праці, комп'ютерної техніки, інформаційно-обробних технологій, інших наук, позитивний досвід слідчої практики.

Науковий аналіз названого кола питань дозволяє проблеми загальної теорії методики розслідування відносити до фундаментальних науки криміналістики. Наукові рекомендації методики розслідування містять методичні вказівки, які сприяють своєчасності розкриття, ефективності розслідування злочинів та їх запобігання, і мають практичне значення для слідчих та оперативних органів.

Проблеми методики розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів досліджувалися В. М. Шевчуком, С. С. Музиною, іншими. Однак в криміналістиці залишається нерозробленою методика розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями. Водночас, як свідчить практика, слідчі під час розслідування зазначених злочинів допускають суттєві криміналістичні помилки, прогалини, порушення норм кримінального процесуального законодавства.

Мета статті – визначити базові теоретичні положення методики організованої злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотичних засобів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Криміналістична методика розслідування окремих видів злочинів на основі загальних методів розслідування покликана розробляти таку систему методів, прийомів, дій, засобів, ефективність застосування яких сприятиме якісно і оперативно розкрити, розслідувати подію злочину та встановити об'єктивну істину щодо кожної конкретної кримінальної справи.

Розробка методики розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями, має важливе теоретичне та пізнавальне значення. Наукові рекомендації методики, обґрунтованість методичних вказівок, ефективність їх застосування, використання методів як загального характеру, так і нових, конструктивних тактичних прийомів, сучасних засобів криміналістичної техніки має практичне значення для розслідування зазначених злочинів.

Слід зазначити, що у юридичній літературі існує думка про розробку особливої методики розгрому (знищення) організованої злочинної групи, методики оперативно-розшукового рівня як складової методики розслідування. Термінологія «розгром мафіозних угруповань» широко використовується правоохоронними органами деяких зарубіжних країн. Як свідчить оперативна, слідча практика «розгромити» організовану злочинність (мафію) не можливо. Вважаємо, що дієвими засобами протидії організованій злочинності є своєчасне і ефективне вирішення правоохоронними органами основних завдань - виявлення,

розкриття, розслідування злочинів, вчинених організованими злочинними групами, встановлення контролю за організованою злочинністю, її локалізація, нейтралізація та ліквідація¹. У зв'язку з цим, немає необхідності в розробці особливої методики розгрому організованих груп, оскільки зазначені завдання можуть бути вирішені оперативно-розшуковими та слідчими методами та засобами в рамках методики розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями.

На нашу думку, при розробці методологічних засад формування методики розслідування зазначених злочинів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями необхідно враховувати такі особливості:

- кримінальні корупційні технології наркобізнесу, у яких ознаки виробництва, виготовлення, прибання, зберігання, перевезення, пересилання, збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів охоплюють елементи окремих складів злочинів, їх способів і складають самостійні злочинні діяння по підготовці до злочинної акції, її здійсненню та приховуванню слідів організованої злочинної діяльності;

- корупційні зв'язки організаторів злочинного бізнесу, із корумпованими посадовцями органів влади та управління, працівниками СБУ, поліції, митниці;

- способи використання коштів здобутих злочинним шляхом.

Резюмуючи викладене, вважаємо, що методика розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями є системою наукових положень та розроблених на їх основі криміналістичних рекомендацій, правил щодо організації слідчої, оперативної розшукової діяльності по виявленню ознак організованої злочинної діяльності, ознак зазначених злочинів, методів їх розслідування та запобігання. Наукові рекомендації методики розслідування зазначених злочинів, обґрунтованість методичних вказівок, ефективність їх застосування, використання методів як загального характеру, так і нових, конструктивних тактичних прийомів, сучасних засобів криміналістичної техніки має наукове та практичне значення для розслідування цих злочинів та їх запобігання.

Питання про зміст методики розслідування зазначених злочинів слід розглядати виходячи із загального поняття методики розслідування окремих злочинів та її змісту. У юридичній літературі зміст методики розслідування конкретного виду злочинів деякими криміналістами розглядається дещо інакше. Одні автори це поняття трактують широко, інші – навпаки звужують, а треті включають до змісту методики

¹ Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 р. №3341-XX-11 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.

розслідування елементи, які до методики злочинів не відносяться, а саме обставини, що підлягають встановленню і доведенню. Ця позиція є спірною. Завдання слідчого встановити обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні зазначені у ст. 91 КПК України¹ шляхом використання методів розслідування, тактичних прийомів, технічних засобів. Більшість дослідників правильно до структурних елементів методики розслідування окремих видів злочинів відносить: криміналістичну характеристику даного виду злочину, типові слідчі ситуації, планування розслідування, взаємовідношення слідчого з оперативними органами, тактику окремих слідчих дій.

Вважаємо, що методиці розслідування злочинів, у сфері незаконного обігу наркотиків, вчинених організованими групами, злочинними організаціями, як системі знань із властивою їй специфічною структурою та змістом притаманні наступні елементи: 1) криміналістична характеристика зазначених злочинів; 2) типові слідчі ситуації, версії, планування початкового етапу розслідування; 3) організаційні та тактичні особливості взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, державними контролюючими органами; 4) криміналістичне забезпечення безпеки учасникам і суб'єктам кримінального провадження; 5) процесуальні підстави та особливості тактики огляду місця події, обшуку, допиту; 6) ситуаційний підхід до тактики негласних слідчих (розшукових) дій, криміналістичних операцій; 7) тактичні правила огляду вилучених наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів та прекурсорів, документів, предметів; 8) використання спеціальних знань в методиці розслідування; 9) способи і методи подолання протидії розслідування; 10) особливості криміналістичної профілактики злочинів у сфері незаконного збуту наркотиків.

Теоретичною основою методики розслідування зазначених злочинів є криміналістична характеристика злочинів, основний елемент якої – організована група, злочинна організація як особливий суб'єктний склад організованої злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотиків.

Проблеми криміналістичної характеристики окремих видів злочинів досліджувалися вченими криміналістами В. П. Бахіним, Р. С. Белкіним, В. Д. Берназом, І. О. Возгріним, О. В. Волоховою, В. К. Гавло, І. Ф. Герасимовим, Г. І. Грамовичем, О. Н. Колесніченком, М. В. Салтєвським, М. П. Яблоковим та іншими. У межах досліджуваного питання науковцями було запропоновано різні підходи до визначення криміналістичної характеристики злочину та її основних елементів. Так, М. В. Салтєвський зазначає, що криміналістична характеристика є інформаційна модель, тобто система ознак конкретного

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

виду злочину¹. В. П. Бахін вважає, що криміналістична характеристика окремих видів злочинів потребує чіткого розмежування її як теоретичної концепції так і робочого інструменту розслідування². Більшість дослідників криміналістичну характеристику злочинів правильно визначає як інформаційну модель криміналістичних значимих ознак певного виду (групи) злочинів, що мають значення для розслідування. Вона є теоретичною категорією криміналістики і посідає центральне місце в методиці розслідування окремих видів злочинів³.

Варто погодитися з М. В. Корнієнко який вважає, що правоохоронні органи мають професійну потребу у криміналістичних характеристиках окремих злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Теоретичне осмислення яких дасть можливість виробити нові чи вдосконалити наявні окремі методики розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів⁴. Проблеми криміналістичної характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків досліджувалися науковцями, а саме В. І. Брильовим, В. К. Гавло, О. А. Єсіним, З. П. Клименко, В. О. Кохановим, В. М. Лисенко, Л. П. Ніколаєвим, О. В. Одерієм, А. Б. Петруніним, А. М. Поляхом, С. В. Суховим, іншими, тоді як криміналістична характеристика зазначених злочинів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями не була предметом наукового дослідження. Окремі аспекти кримінологічної характеристики незаконного обігу наркотиків у складі організованої групи досліджували С. П. Рашевський⁵, І. В. Пшеничний⁶.

У зв'язку з цим, вважаємо, що розробка теоретичних основ криміналістичної характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків, вчинених організованими групами, злочинними організаціями відноситься до числа актуальних і перспективних проблем криміналістики. При розробці поняття криміналістичної характеристики зазначених злочинів необхідно враховувати криміналістичні ознаки організованої злочинної діяльності у сфері наркобізнесу.

¹ Салтевський, М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підручник. Київ : Кондор, 2005. С. 588.

² Бахін В. П. Криміналістика для криміналістів чи для практики? // Роль і значення діяльності Р. С. Белкіна в становленні сучасної криміналістики : матеріали міжнар. наук. конф. Київ, 2002. С. 57.

³ Бахін В. П., Весельський В. Криміналістична характеристика злочинів. Право України. 2001. № 5. С. 112–114; Варфоломеева Т. В., Гончаренко В. Г., Бояров В. І. Криміналістика. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 504 с.; Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді). С. 588; Скриганюк М. І. Криміналістика : підручник. Київ : Атіка, 2007. С. 321.

⁴ Корнієнко М. В. Деякі аспекти криміналістичної характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 698. URL: http://lsei.org.ua/11_2021/178.pdf.

⁵ Рашевський С. П. Регіональна модель запобігання наркозлочинності (за матеріалами Дніпропетровської області) : автореф. докт. юрид. наук : 12.00.08. Дніпро, 2017. С. 20.

⁶ Пшеничний І. В. Організована транснаціональна злочинність і роль правоохоронних органів у протидії : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2018. С. 20.; Расюк Є. В. Кримінологічна характеристика та запобігання транснаціональній наркозлочинності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. С. 20.

Науковий аналіз юридичної літератури, матеріалів слідчої та судової, експертної практики, результати проведених досліджень дали змогу визначити низку *криміналістичних ознак організованої злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотиків*, що містяться (відбиті) у специфічних слідах злочинної діяльності, способах злочину, умовах і обстановці. Такими є:

- 1) організована група, як правило озброєна, у складі якої три і більше особи;
- 2) злочинна організація – як правило озброєна, стійке ієрархічне об'єднання декількох організованих груп або об'єднання п'яти і більше осіб з розподілом кримінальних функцій, а саме: організатори злочинного бізнесу; постачальники сировини, снодійного маку чи коноплі, виробники, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, відправники наркотичних засобів, перевізники (наркокур'єри); одержувачі, збувальники;
- 3) високий рівень латентності;
- 4) високий ступінь організованості, озброєність кримінальних колективів;
- 5) величезні фінансові ресурси наявність потужної технічної, транспортної бази, нових інформаційних технологій, мобільного зв'язку;
- 6) здійснення розвідувальних заходів та контрзаходів;
- 7) корупційні зв'язки;
- 8) кримінальні транснаціональні зв'язки;
- 9) кримінально – корупційна технологія організованої злочинної діяльності;
- 10) розгалужена мережа збуту наркотиків та інші.

Зазначені ознаки – це реальні об'єкти та процеси з усіма характерними для них закономірностями. Системний підхід до дослідження криміналістичних ознак організованої злочинної діяльності у сфері наркобізнесу дає змогу визначити основні структурні елементи криміналістичної характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків, скоєних організованою групою, злочинною організацією. Такими є:

- 1) специфічний предмет злочинного посягання;
- 2) специфічні джерела надходження наркотиків;
- 3) специфічний суб'єктний склад – озброєні організовані групи з корупційними зв'язками; озброєні злочинні організації;
- 4) специфічні способи злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів
- 5) кримінально-корупційна технологія організованої злочинної діяльності;
- 6) специфічна обстановка вчинення злочинів;
- 7) специфічні сліди організованої злочинної діяльності
- 8) корупційні зв'язки організаторів наркобізнесу з посадовими особами органів державної влади та управління.

Структурним елементом криміналістичної характеристики злочинів

у сфері незаконного обігу наркотиків, скоєних організованою групою, злочинною організацією є *специфічний предмет злочинного посягання*. Насамперед, це наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги або прекурсори, які відповідно до вимог чинного законодавства включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів¹. Зокрема це:

- наркотичні засоби – речовини природного чи синтетичного походження: препарати, рослини, що становлять небезпеку здоров'ю людини у разі зловживання ними;

- психотропні речовини – речовини природного чи синтетичного походження: препарати, природні матеріали, здатні викликати стан залежності та чинити депресивний або стимуляційний вплив і становити небезпеку здоров'ю людини у разі зловживання ними;

- прекурсори – речовини та їх солі, що використовуються у виробництві, виготовленні наркотичних засобів і психотропних речовин;

- аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин – речовини природного чи синтетичного походження, хімічна структура і властивості яких подібні до хімічної структури і властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, обіг яких заборонений в Україні.

Вважаємо, що специфічним предметом злочинного посягання є:

- документи, що дають право на отримання наркотичних засобів чи психотропних речовин або прекурсорів, призначених для вироблення або виготовлення цих засобів чи речовин;

- рецепти на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин;

- грошові кошти, отримані від незаконного обігу наркотиків;

- об'єкти, майно, придбані на кошти, що були отримані від незаконного обігу наркотиків;

- обладнання для виробництва чи інших потреб, придбане на кошти, що були отримані від незаконного обігу наркотиків. За даними кримінологічних досліджень, наркотичні засоби і психотропні речовини на український підпільний ринок потрапляють із різних джерел². Багато з них виготовляються на спеціально організованих підпільних міні-заводах, що створюються в хімічних лабораторіях науково-дослідних і вищих

¹ Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів : Закон України від 15.02.1995 р. №60/95-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text>; Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, наркотичних речовин і прекурсорів та зловживанням ними : Закон України від 15.02.1995 р. №62/95-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

² Рашевський С. П. Регіональна модель запобігання наркозлочинності (за матеріалами Дніпропетровської області) : автореф. дис. докт. юрид. наук : 12.00.08. Дніпро, 2017. 20 с.; Пшеничний І. В. Організована транснаціональна злочинність і роль правоохоронних органів у протидії. Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д.ю.н. Київ, 2018. С. 20; Расюк, Є. В. Кримінологічна характеристика та запобігання транснаціональній наркозлочинності. Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. к.ю.н. Київ, 2005. С. 20.

навчальних закладів, а також у приватних помешканнях. Значна частина їх викрадається з підприємств фармакологічної промисловості. Важливим джерелом надходження наркотиків на підпільний ринок є лікувальні заклади, де створюються необліковані запаси під виглядом списання препаратів із простроченими термінами придатності для вживання, а також через підміну наркотиків іншими ліками. Значна кількість наркотиків потрапляє з аптек, для чого використовують підроблені медичні рецепти. В останні роки наркотики привозять контрабандою з-за кордону, особливо з країн Середньої Азії, Близького Сходу і навіть Північної Америки¹.

У структурі криміналістичної характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків, скоєних організованою групою, злочинною організацією слід виділити такий елемент, як специфічні джерела надходження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів на підпільні ринки. Такими є:

1. Виробники наркотичної сировини, наркотиків: підприємства фармакологічної промисловості легальні, нелегальні; підпільні лабораторії в структурі фармацевтичних компаній, клінік, аптекних об'єднань, науково-дослідних інститутів, вищих навчальних фармацевтичних та інших закладів;

2. Лікувальні заклади.

3. Викрадачі наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

4. Особи, які вирощують снодійний мак чи коноплі.

5. Постачальники сировини, снодійного маку чи коноплі.

Організатори злочинного бізнесу у сфері незаконного обігу наркотиків з урахуванням корупційних зв'язків заздалегідь обирають постійні джерела виробництва наркотиків природного чи синтетичного походження у структурі: 1) підприємств фармакологічної промисловості (легальні, нелегальні); 2) науково-дослідних інститутів фармакологічної, хімічної промисловості; 3) вищих навчальних фармацевтичних закладів; 4) фармацевтичних компаній; 5) фармацевтичних клінік; 6) підрозділів аптекних об'єднань, аптекних організацій.

Виробники наркотиків природного чи синтетичного походження утворюють підпільні лабораторії з урахуванням таких обставин: а) відносна дешевизна наркотиків у конкретній місцевості порівняно з їх вартістю в інших регіонах; б) підвищений попит на наркотичні засоби серед населення конкретного регіону; в) конкуренція у сфері збуту наркотиків, з яких споживачі використовують більш дешеві, швидкодіючі; г) наявність у регіоні осіб, які володіють спеціальними знаннями і навичками у сфері хімічного синтезу і криміналізували свої професійні здібності; д) наявність морських, річних, залізничних станцій, аеропортів, через які транспортні

¹ Рашевський С. П. Регіональна модель запобігання наркозлочинності (за матеріалами Дніпропетровської області). Дис. на здобуття наук. ступ. д.ю.н. Дніпропетровськ, 2017. С. 93.

засоби прямують із місць, відомих як сировинні джерела наркотиків.

Науковий аналіз юридичної літератури, слідчої, експертної практики дозволяє визначити низку криміналістичних ознак нелегального виробництва наркотичних засоби, психотропних речовини, їх аналогів природного чи синтетичного походження або прекурсорів. Такими є:

- нескладний технологічний процес одержання окремих видів наркотиків (ефедрин, первітин тощо);
- доступність вихідних компонентів;
- специфічний запах (ацетон, аміак, хлороформ, бензин тощо),
- наявність реагентів, розчину, обладнання;
- постійно діюче вентиляційне обладнання, особливо у холодну пору року;
- споживання великої кількості води, газу, електроенергії споживачами:
- велика кількість об'єктів, де проводяться роботи з хімічними речовинами та їх реагентами, що використовуються для виготовлення наркотиків;
- компактність синтетичних наркотиків для перевезення або їх знищення у разі затримання підозрюваних;
- одержання адресатами великої кількості посилок як об'ємних, так стандартних;
- інтернет замовлення на фармацевтичну і наукову інформацію, книги, журнали з тематики виробництва наркотиків;
- інтернет замовлення і доставка, як правило «Новою поштою» великої кількості хімічних компонентів, реактивів, розчину, лабораторного обладнання, агрегатів для виготовлення таблеток, ампул;
- використання новітньої комп'ютерної інформації з питань виробництва наркотиків та інші ознаки.

Слід зазначити, що поширеним *небезпечним джерелом надходження* наркотиків природного чи синтетичного походження на підпільний ринок є лікувальні заклади та підрозділи аптекних об'єднань, аптекних організацій. Працівники медичних, фармацевтичних закладів, за корупційну винагороду, систематично використовують службове становище, посаду і здійснюють незаконну видачу підроблених документів, що дають право на придбання сировини для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин або прекурсорів; рецептів на право придбання наркотиковмісних ліків.

Джерелом надходження на підпільний ринок є *викрадені* із приміщень медичних закладів, лікарень, фармацевтичних компаній, фармацевтичних клінік, підрозділів аптекних об'єднань, аптекних організацій, аптек, аптекних складів медичним персоналом, провізорами, іншими працівниками та наркоманами: наркотична сировина; наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги; наркотиковмісні ліки.

Специфічний елемент криміналістичної характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків це суб'єктний склад злочинів, тобто

організована група, злочинна організація. Зокрема, організованій групі наркоділків притаманні наступні криміналістичні ознаки: озброєність, своєрідність керівного складу (очолює ватажок або главарь), рольові функції : «рішали», охоронці, перевізники, виконавці; тощо. Злочинній організації притаманні: озброєність, чітка та стійка ієрархія у структурі кримінального колективу, керівний склад злочинної організації та специфічні кримінальні функції (організатори злочинного бізнесу, постачальники сировини, снодійного маку чи коноплі, виробники наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, відправники наркотичних засобів, перевізники (наркокур'єри), одержувачі, збувальники); підпорядкування чітко регламентованим правилам ієрархічних відносин; жорстка дисципліна, дотримання конспірації, високий ступінь латентності, системність організованої злочинної діяльності; планування, підготовка до вчинення злочинів; приховування слідів організованої злочинної діяльності, наявність потужної технічної, транспортної бази, використання нових інформаційних технологій, мобільного зв'язку; розгалужена мережа збуту наркотиків, легалізація коштів, одержаних за збут наркотиків, приховування слідів організованої злочинної діяльності; розробка форм, методів протидії роботі правоохоронних органів по виявленню організованих злочинної діяльності у сфері наркобізнесу тощо¹.

Організатори злочинного бізнесу з урахуванням обсягу і кількості сировини, наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, наркотиковмісних ліків і кримінальної або посткримінальної обстановки, обирають вид зброї для охорони:

- контрабандного переміщення наркотиків через митний кордон;
- виробництва наркотиків у спеціально утворених підпільних цехах, хімічних лабораторіях, приватних помешканнях;
- незаконного зберігання наркотиків;
- незаконного перевезення наркотиків, тощо.

Як свідчать матеріали слідчої практики, оперативної розшукової діяльності злочинці, як правило, використовують холодну та вогнепальну зброю, вибухові речовини, вибухові пристрої.

У структурі криміналістичної характеристики способи незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів або їх аналогів є найбільш інформативним джерелом. Безсумнівно, способи незаконного обігу наркотиків специфічні, вони залежать від базової спрямованості кримінальної діяльності організованої групи, злочинної організації. Так результати нашого дослідження свідчать про те, що організатори злочинного бізнесу у сфері незаконного обігу наркотиків, з урахуванням предмета злочинного посягання, корупційних зв'язків, корупційних схем, докримінальної обстановки обирають спосіб злочину. Він

¹ Корж В. П. Огляд місця події: процесуальні підстави, криміналістичні рекомендації, тактичні правила : науко-практичний посібник для слідчих, прокурорів, поліцейських патрульної та кримінальної поліції. Вид. 2-е. Харків, 2019. С. 160–180.

включає чотири елемента: спосіб підготовки до злочину, спосіб вчинення злочину, спосіб збуту наркотиків, спосіб приховування слідів злочину. Погоджуємося є М. В. Корнієнко, що спосіб певним чином детермінований та дозволяє встановити його взаємозв'язок з ознаками, що належать до інших елементів криміналістичної характеристики¹, насамперед: предметом злочинного посягання, слідами злочинної діяльності, суб'єктни складом – організованою групою або злочинною організацією.

Як правильно зазначає В. М. Шевчук дії з безпосереднього вчинення аналізованих злочинів диференціюються на декілька різнопланових способів, що утворюють самостійні склади злочинів: незаконне виготовлення, придбання, у тому числі шляхом розкрадання, крадіжок; зберігання, перевезення, пересилання, збут наркотичних засобів; контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів. Особливістю незаконного обігу наркотичних засобів є те, що окрема злочинна діяльність (наприклад, незаконне виготовлення, контрабанда і придбання) може бути як самостійною, так і паралельною, пов'язаною воедино підсистемою². Наукове дослідження дозволяє зробити висновок про те, що способи злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків різноманітні і залежать найчастіше від виду незаконних дій злочинців. Насамперед це: 1) незаконний посів або вирощування снотворного му чи конопель; 2) незаконне виготовлення наркотиків; незаконне зберігання наркотиків; 3) незаконне перевезення наркотиків; 4) незаконне пересилання наркотиків; 4) незаконне придбання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів; 5) незаконний збут наркотичних засобів (відкритий, замаскований, безконтактний, з використанням інформаційних мереж «Інтернету» та інші). Всі вищеперераховані способи скоєння злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів повністю корелюються із об'єктивною стороною у складі відповідних злочинів та відображають повний спектр способів скоєння даного виду злочинів³.

Науковий аналіз юридичної літератури, слідчої, експертної практики, результати проведених нами досліджень дали змогу визначити важливий структурний елемент криміналістичної характеристики зазначених злочинів – кримінально-корупційну технологію організованої злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотиків.

¹ Корнієнко М. В. Деякі аспекти криміналістичної характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 669. URL: http://lsej.org.ua/11_2021/178.pdf.

² Шевчук В. М. Розслідування незаконного обігу наркотичних засобів (розділ 39) // Настільна книга слідчого / за заг. ред. М. І. Панова, В. Ю. Шепітька, В. О. Коновалової. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ: Ін Юре, 2011. С. 489.

³ Корнієнко М. В. Деякі аспекти криміналістичної характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 699. URL: http://lsej.org.ua/11_2021/178.pdf.

У криміналістичній літературі зазначено, що корупція є обов'язковою ознакою організованої злочинності¹. Корупційні зв'язки, корупційні схеми, корупційний «відкат» – це складові кримінально-корупційної технології організованої злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотиків. Вважаємо, що кримінально-корупційна технологія являє сукупність дій, методів, способів, операцій, прийомів організаторів злочинного бізнесу, яка спрямована на: встановлення корупційних зв'язків, корупційних схем при виборі предмета злочинного посягання; джерел надходження наркотиків, способів підготовки, способів вчинення злочинів, способів збуту наркотиків, способів приховування слідів організованої злочинної діяльності; одержання та використання кримінальних доходів; забезпечення безпеки злочинної діяльності і членам організованої групи, злочинної організації.

Специфіка кримінально-корупційної технології організованої злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотиків полягає в тому, що вона алгоритмизує організовану злочинну діяльність і тому може бути багаторазово використана, тиражована для рішення подібних завдань у злочинному бізнесі в умовах ефективного, безпечного. оптимального режиму їх виконання для досягнення поставлених цілей².

Структурним елементом криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків є дані про специфічну обстановку вчинення злочинів. Специфічна обстановка вчинення зазначених злочинів інформаційний елемент криміналістичної характеристики. Члени організованої групи, злочинної організації використовують існуючу обстановку для вчинення злочину. Для забезпечення сприятливої обстановки організатори злочинного бізнесу залучають корумпованих посадових осіб органів державної влади, поліції, підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків МВС України, СБУ, митних органів.

Специфічні сліди організованої злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотиків є структурним елементом криміналістичної характеристики зазначених злочинів. Такими є:

– *сліди, що вказують на виробництво наркотиків:* обладнання, пакувальні матеріали, пробірки, вихідна сировина, бинти, скляні трубки з реактивами, залишки речовини, первинні та вторинні прекурсори, що не відповідають кінцевому продукту, сухий осад, таблеткові преси, готовий наркотик, зразки на пробу, хімічні компоненти наркотику, кіптява на стелі, стінах, засобах вентиляції, пристрій, записи в зошитах, блокнотах, література з хімічного синтезу, фармакології, фармацевтики, спеціальні ножі, записи з хімічними формулами, посуд інші;

– *сліди зберігання і переміщення наркотиків:* паперові упаковки, спеціально пошиті пояси і жилети, целофанові упаковки, пляшки, скляні

¹ Корж В.П. Теоретичні проблеми методики розслідування злочинів у сфері економічної діяльності, скоєних організованими злочинними утвореннями : монографія. Харків, 2002. С. 177

² Там само. С.180.

контейнери, флакони з шампунем, металеві контейнери, зразки на пробу, тайники в транспортних засобах, схованки в одязі, взутті інші;

– *сліди які свідчать про споживання наркотиків*: сліди ін'єкцій, пусті ампули, великі рубці на тілі, пусті флакони, шприци, упаковки, медичні голки тощо;

– *цифрові сліди в електронних носіях*: інтернет замовлення на фармацевтичну і наукову інформацію, книг, журналів з тематики виробництва наркотиків;

– *цифрові сліди про доставку через Інтернет, «Новою поштою» великої кількості хімічних компонентів, реактивів, розчину, лабораторного обладнання, агрегатів для виготовлення таблеток, ампул тощо*;

– *сліди підробки документів, рецептів та інші*.

Безспірно те, що корупційні зв'язки – основна та відміна закономірності кримінальної діяльності організованих груп, злочинних організацій. Вони займають важливе місце у вирішенні завдань і цілей реалізації злочинної діяльності зазначених кримінальних колективів¹. Організатори злочинного наркобізнесу прагнуть мати «своїх» людей як в органах державної влади, управління, так й прикриття в правоохоронних, митних органах. У зв'язку з цим, структурним елементом криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків, становлять корупційні зв'язки організаторів наркобізнесу із посадовими особами органів державної влади та управління, поліції, Департаменту та його підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків МВС України, підрозділи СБУ по боротьбі з незаконним обігом наркотиків , митних органів, фінансових та банківських установ.

Корумповані посадові особи органів державної влади та управління здійснюють неправомірні дії, бездіяльність в інтересах організованих груп, злочинних організацій за певні корупційні винагороди («відкати») з метою забезпечення: 1) корупційного сприяння членам ОЗГ у виборі сфери, предмета злочинного посягання; 2) корупційного заступництва організаторам злочинного наркобізнесу при підготовці, вчиненні злочинів, збуті наркотиків, приховуванні слідів організованої злочинної діяльності; 3) корупційного забезпечення ефективності та безпеки організованої злочинної діяльності, легалізації кримінальних доходів; 4) корупційного протекціонізму організаторам злочинного наркобізнесу при створенні фіктивних фірм, тощо; 5) корупційного лобіювання інтересів організаторів наркобізнесу; 6) корупційної протидії викриттю оперативними органами організованих груп, розслідуванню організованої злочинної діяльності.

Слід зазначити, що розроблені нами структурні елементи криміналістичної характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків, вчинених організованими групами, злочинними організаціями, розкривають її зміст і мають кореляційні зв'язки (ймовірні залежності). За наявності одних ознак слідчий може припустити наявність

¹ Там само. С. 160–167.

інших (наприклад, за слідами, залишеними на місці події, можна визначити предмет злочинного посягання, спосіб злочину, припустити професійні навички злочинця та ін.).

Викладене дозволяє нам визначити поняття криміналістичної характеристики злочинів, у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів або їх аналогів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями яка являє собою інформаційну модель, систему даних, одержаних в результаті вивчення слідчої, судової практики, про криміналістичні значущі ознаки цих злочинів: специфічний предмет злочинного посягання, специфічні джерела надходження наркотиків; специфічний суб'єктний склад, специфічні способи злочинів, кримінально-корупційну технологію організованої злочинної діяльності, специфічну обстановку вчинення злочинів, специфічні сліди організованої злочинної діяльності, корупційні зв'язки організаторів наркобізнесу, знання якої сприяє виявленню, розкриттю, розслідуванню злочинів та їх запобіганню. Вона є теоретичною основою методики розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями. обумовлює методичні рекомендації і сприяє розкриттю, розслідуванню зазначених злочинів та їх запобіганню. Вважаємо, що розробка теоретичних положень криміналістичної характеристики зазначених злочинів, має як наукове, так і практичне значення для вирішення методичних завдань розслідування, визначення тактичних прийомів, тактичних комбінацій, вирішення організаційних, планових та прогностичних завдань слідства.

Висновки. Сформульовано поняття методики розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів, та прекурсорів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями. Розроблено десять структурних елементів методики розслідування зазначених злочинів. Доведено, що розробка теоретичних положень методики розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків та її структурних елементів є дієвий засіб підвищення ефективності розкриття та розслідування зазначених злочинів, і має як наукове, так і практичне значення для вирішення методичних завдань розслідування.

Обґрунтовано криміналістичне значення інформації про ознаки організованої злочинної діяльності у сфері наркобізнесу, що містяться (відбиті) у специфічних матеріальних, інтелектуальних, цифрових слідах злочинної діяльності організованих група, злочинних організацій, кримінально-корупційної технології організованої злочинної діяльності, і способах злочинів, обстановці.

Сформульовано поняття криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів, та прекурсорів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями. Доведено, що криміналістична характеристика

злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, вчинених організованими групами, злочинними організаціями, є теоретичною категорією криміналістики, основне призначення якої – реалізація її даних в методиці розслідування.

Розроблено вісім структурних елементів криміналістичної характеристики зазначених злочинів і доведено, що вони розкривають її зміст та слугують орієнтиром слідчому для виявлення, розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями, висування слідчих версій, вибору тактичних прийомів при проведенні окремих слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій в умовах конкретної ситуації.

Константовано, що розробка теоретичних положень методики розслідування злочинів, у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів або їх аналогів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями має як наукове, так і практичне значення для вирішення методичних та тактичних завдань розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахін В. П. Криміналістика для криміналістів чи для практики? // Роль і значення діяльності Р. С. Белкіна в становленні сучасної криміналістики : Матер. міжнар. наук. конф. (Київ, 2002 р.). Київ, 2002. С. 57.
2. Бахін В. П., Весельський В. В. Криміналістична характеристика злочинів. *Право України*. 2001. № 5. С. 112–114.
3. Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 р. №3341-XX-11 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.
4. Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів : Закон України від 15.02.1995 р. №60/95-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, наркотичних речовин і прекурсорів та зловживанням ними : Закон України від 15.02.1995 р. №62/95-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Корнієнко М. В. Деякі аспекти криміналістичної характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 697–700. URL: http://lsej.org.ua/11_2021/178.pdf.

7. Корж В. П. Теоретичні проблеми методики розслідування злочинів у сфері економічної діяльності, скоєних організованими злочинними утвореннями : монографія. Харків, 2002. 481 с.

8. Корж В. П. Огляд місця події: процесуальні підстави, криміналістичні рекомендації, тактичні правила : наук.-практ. посіб. для слідчих, прокурорів, поліцейських патрульної та кримінальної поліції. Вид. 2-ге. Харків, 2019. 224 с.

9. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

10. Криміналістика : підручник / Кол. авт. ; за ред. В. Ю. Шепитка. Харків, 2001. 367 с.

11. Криміналістика. Академічний курс : підручник / Т. В. Варфоломеева, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 504 с.

12. Кузик В. В. Кримінологічні засади діяльності підрозділів протидії наркозлочинності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпро, 2021. 20 с.

13. Расюк Є. В. Кримінологічна характеристика та запобігання транснаціональній наркозлочинності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2005. 20 с.

14. Пшеничний І. В. Організована транснаціональна злочинність і роль правоохоронних органів у протидії : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2018. 20 с.

15. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.

16. Скриганюк М. І. Криміналістика : підручник. Київ : Атіка, 2007. 321 с.

17. Шевчук В. М. Розслідування незаконного обігу наркотичних засобів (розділ 39) // Настільна книга слідчого / за заг. ред. М. І. Панова, В. Ю. Шепітька, В. О. Коновалової. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Ін Юре, 2011. 736 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17496/1/Shevchuk_R-39.pdf.

Стаття надійшла до редакції 03.08.2025

Valentina P. KORZH,

Doctor of Law, Professor,

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

THEORETICAL PROVISIONS OF THE METHODOLOGY FOR INVESTIGATING ORGANIZED CRIMINAL ACTIVITY IN THE FIELD OF ILLICIT DRUG TRAFFICKING

Traditional approaches to determining the methodology for investigating individual types of crimes set out in forensics are considered. The concept of the

methodology for investigating crimes related to the illicit trafficking of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues, and precursors committed by organized groups and criminal organizations is formulated and its structural elements are developed. It is stated that the theoretical basis of the methodology for investigating these crimes is the forensic characterization of crimes, the main element of which is an organized group, a criminal organization.

The forensic significance of information about the signs of organized criminal activity in the field of drug trafficking, contained (reflected) in specific material, intellectual, digital traces of criminal activity of organized groups, criminal organizations, criminal and corruption technology of organized criminal activity, methods of crimes, and circumstances is substantiated. The concept of the forensic characterization of crimes related to the illicit trafficking of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues, and precursors committed by organized groups and criminal organizations has been formulated. It has been proven that the forensic characterization of the aforementioned crimes committed by organized groups and criminal organizations is a theoretical category of criminology, the main purpose of which is the implementation of its data in the methodology of their investigation.

The structural elements of the forensic characterization of the aforementioned crimes have been developed and it has been proven that they reveal its content and serve as a guide for the investigator to identify, disclose, and investigate crimes related to the illicit trafficking of narcotic drugs committed by organized groups and criminal organizations, to put forward investigative versions, and to choose tactical methods when conducting individual investigative (detective) and covert investigative (detective) actions in a specific situation.

Key words: *investigation methodology, organized criminal activity, forensic characteristics, crimes, drug trafficking, organized group, criminal organization, corruption ties, structural elements.*